

Նույն Ասատրյան

ԹՐԱՖԻԹԻՆԳ
(ՄԱՐԴԿԱՆՑ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄ)

ԳՐՔՈՒՅԿ ԾՆՈՂՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Երևան
«ՎԱՐԳ-ՀՐԱՏ» ՍՊԸ
2010

ՀՏԴ 341.231.14

ԳՄԴ 67.91

Ա 732

Ասատրյան Նունե

Ա 732 Թրաֆիքինգ (մարդկանց շահագործում):
Գրքույկ ծնողների համար.- Եր.: «Վարդ հրատ»
ՍՊԸ, 2010, 24 էջ:

ՀՏԴ 341.231.14

ԳՄԴ 67.91

ISBN 978-99941-889-3-2

© Նունե Ասատրյան, 2010 թ.

Հեղինակ՝ Նունե Ասատրյան

© **Հեղինակային իրավունքը պաշտպանված է:** Մույն հրատարակության ոչ մի մաս չի կարող վերարտադրվել, պահպանվել որոնողական համակարգում կամ փոխանցվել էլեկտրոնային, մեխանիկական, պատճենահանման, ձայնագրման կամ այլ եղանակով առանց հեղինակի և հրատարակչի նախնական գրավոր թույլտվության:

***

Մույն հրատարակությունում արտահայտված կարծիքները կարող են չհամընկնել ՄՄԿ-ի կամ նրա անդամ-պետությունների և Շվեյցարիայի զարգացման և համագործակցության գործակալության պաշտոնական տեսակետների հետ:

***

IOM International Organization for Migration
OIM Organisation Internationale pour les Migrations
OIM Organización Internacional para las Migraciones

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Միգրացիայի Միջազգային կազմակերպություն

**Շվեյցարիայի զարգացման և
համագործակցության գործակալություն**

Գրքույկը հրատարակվում է Շվեյցարիայի զարգացման և համագործակցության գործակալության ֆինանսավորմամբ:

Գրքույկը վաճառքի ենթակա չէ

Հրատարակիչ՝ Միգրացիայի Միջազգային կազմակերպություն

Միգրացիայի միջազգային կազմակերպություն (ՄՄԿ)

Հայաստանյան առաքելություն

Հայաստան, Երևան 0010, ՄԱԿ-ի գրասենյակ,

Պետրոս Ադամյան փողոց 14, 1-ին հարկ

Հեռ.՝ (+374 10) 58 56 92, 58 37 86

Հեռապատճեն՝ (+374 10) 54 33 65

Էլ.փոստ՝ iom@iom.am

Կայք՝ <http://www.iom.int/armenia>

ՀԱՐԳԵԼԻ ԾՆՈՂՆԵՐ

Սույն գրքույկը պատրաստվել է ժամանակակից աշխարհում մարդկանց ուշադրությունն իր վրա ավելի ու ավելի սևեռող թրաֆիքինգի՝ մարդկանց շահագործման երևույթի մասին հասարակությանն իրազեկելու և այդ երևույթի աճը կանխարգելելու ու հետևանքները մեղմացնելու նպատակով:

Գրքույկը պատրաստվել է Միգրացիայի միջազգային կազմակերպության (ՄՄԿ) «Մարդկանց առևտուրը կանխելուն ուղղված դպրոցական կրթություն Հայաստանում, Վրաստանում և Ադրբեջանում» տարածաշրջանային ծրագրի շրջանակներում:

Գրքույկը կազմված է հարց ու պատասխանի ձևով և տալիս է թրաֆիքինգին առնչվող հիմնական հարցերի պատասխանները:

Մաղթում ենք հաջողություն:

Ի՞նչ է մարդկանց թրաֆիքինգը:

Մարդկանց թրաֆիքինգը լուրջ սոցիալական խնդիր է, քանի որ այն շատ մեծ սպառնալիք է մարդու հիմնարար իրավունքների՝ կյանքի իրավունքի, ազատ տեղաշարժման իրավունքի, խոշտանգումներից զերծ լինելու իրավունքի և այլն համար: Աճող գլոբալացման պայմաններում մարդկանց թրաֆիքինգը դարձել է հիմնախնդիր, որը հավասարապես վերաբերում է՝

- քաղաքական ու տնտեսական անցումային շրջանում գտնվող կամ պատերազմներից տուժած երկրներնեղին, որոնց անվանում են նաև ծագման երկրներ թրաֆիքինգի զոհերի համար
- տնտեսապես զարգացած երկրներին, որոնք հանդիսանում են տարանցիկ /տրանզիտ/ կամ ընդունող երկրներ թրաֆիքինգի զոհերի համար

Չնայած պետությունների մեծ մասը պնդում է, որ իրենց երկրներում պաշտպանված են մարդու հիմնարար ազատություններն ու իրավունքները, ստրկությունը՝ որպես երևույթ, չի վերացել, և այն դեռևս առկա է 21-րդ դարում: Միլիոնավոր կանայք, երեխաներ և տղամարդիկ բռնի կերպով ներգրավված են մարմնավաճառության, տնային ծառայությունների, դաշտային աշխատանքների, մուրացկանության և շահագործման այլ ձևերի մեջ: Մարդիկ ենթարկվում են շահագործման ինչպես մեկ երկրի ներսում /ներքին թրաֆիքինգ/, այնպես էլ այլ երկրներում /անդրսահմանային թրաֆիքինգ/:

Համաձայն Միավորված ազգերի կազմակերպության տվյալների ամեն տարի 700 000 կանայք, երեխաներ և տղամարդիկ ենթարկվում են թրաֆիքինգի:

Մարդկանց թրաֆիքինգը ծանր, անդրսահմանային, կազմակերպված հանցավորություն է և իր շահութաբերությամբ չի զիջում թմրադեղերի և զենքի ապօրինի առուվաճառքին: Թրաֆիքինգից ստացված տարեկան շահույթը կազմում է շուրջ 60 միլիարդ ԱՄՆ դոլար:

Մարդկանց թրաֆիքինգը ժամանակակից ստրկություն է,

որի զոհերը հաճախ ենթարկվում են այնպիսի դաժան և տևական ֆիզիկական ու հոգեկան խոշտանգումների, որ նրանց լիարժեք վերականգնումը դառնում է անհնար: Շնորհիվ իր բարձր շահութաբերության՝ թրաֆիքինգի զոհերի թիվը գնալով աճում է: Նկատելիորեն աճում է նաև երեխա զոհերի քանակը:

Թրաֆիքինգի նպատակներն են՝

- սեռական շահագործումը
- հարկադիր աշխատանքների կամ ծառայությունների մեջ ներգրավելը
- ստրկության կամ ստրկությանը համանման վիճակի մեջ դնելը
- մարմնավաճառության մեջ ներգրավելը
- օրգանները կամ հյուսվածքները վերցնելը

Հաճախ մարդկանց թրաֆիքինգ և մարդկանց մաքսանենգություն երևույթները շփոթում են միմյանց հետ, իսկ ոմանք էլ մարդկանց թրաֆիքինգը նույնացնում են մարմնավաճառության հետ: Անհրաժեշտ է իմանալ այս երևույթների միջև եղած տարբերությունները:

Մարդկանց թրաֆիքինգ	Մարդկանց մաքսանենգություն
կարող է լինել ներքին և անդրսահմանային	միշտ ներառում է պետական սահմանի հատում
ներառում է ուժի, սպառնալիքի կամ հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառում	միշտ առկա է մաքսանենգության ենթարկվածի համաձայնությունը
հանցագործություն է անձի նկատմամբ	հանցագործություն է պետության նկատմամբ
նպատակը զոհի շահագործումն է	նպատակը շահույթի ստացումն է, չկա շահագործում

Մարդկանց թրաֆիքինգ	Մարմնավաճառություն
առկա է զոհի ստրկացում, զոհը պատկանում է այն անձնավորությանը, որը գնել է իրեն	մարմնավաճառն ազատ է տնօրինելու իր անձը և իր եկամուտները
զոհը զրկված է ազատ տեղաշարժելու իրավունքից	մարմնավաճառությամբ զբաղվողները կարող են ազատ տեղաշարժվել
զոհը զրկված է որոշումներ կայացնելու իրավունքից	մարմնավաճառն ինքն է որոշումներ կայացնում

Մարդկանց թրաֆիքինգի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի արդյունավետ միջոցներ ձեռնարկելու համար անհրաժեշտ է համընդգրկուն միջազգային մոտեցում ցուցաբերել: Հաշվի առնելով մարդկանց, հատկապես կանանց և երեխաների շահագործման դեմ պայքարի համընդհանուր փաստաթուղթ ունենալու, ինչպես նաև մարդկանց առևտրի տեսակետից առավել խոցելի հանդիսացող անձանց բավարար չափով պաշտպանությունն ապահովելու անհրաժեշտությունը, 2000 թվականի դեկտեմբերի 12-ին Պալերմոյում ստորագրվել է Միավորված ազգերի կազմակերպության «Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ» կոնվենցիան լրացնող՝ «Մարդկանց, հատկապես կանանց և երեխաների առևտրի կանխարգելման, արգելման և պատժի մասին» արձանագրությունը:

Թրաֆիքինգի սահմանումը

Արձանագրության 3-րդ հոդվածով սահմանվում է մարդկանց թրաֆիքինգ հասկացությունը:

«Արձանագրության նպատակների համար.

ա) «մարդկանց առևտուր» նշանակում է՝ շահագործման նպատակով իրականացվող մարդկանց հավաքագրելը, տեղափոխելը, փոխանցելը, թաքցնելը կամ ստանալը ուժի սպառնալիքով կամ դրա կամ հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառման, առևանգման, խարդախության, խաբեության, իշխանությունը

կամ վիճակի խոցելիությունը չարաշահելու կամ ուրիշ անձի կողմից վերահսկվող անձի համաձայնությունն ստանալու համար վճարումների կամ շահերի ձևով կաշառելու ճանապարհով: Շահագործումը նվազագույնը ներառում է այլ անձանց մարմնավաճառության մեջ ներքաշումը կամ սեռական շահագործման այլ ձևերը, հարկադիր աշխատանքը կամ ծառայությունները, ստրկությունը կամ ստրկությանը համանման սովորույթները, անազատ վիճակը կամ մարմնի մասերը կորզելը:

բ) մարդկանց առևտրի գոհի համաձայնությունը այնպիսի պլանավորված շահագործմանը, որի մասին խոսվում է սույն հոդվածի «ա» ենթակետում, հաշվի չի առնվում, եթե օգտագործվել է «ա» ենթակետում նշված ներգործության միջոցներից որևէ մեկը:

գ) շահագործման նպատակով երեխա հավաքագրելը, տեղափոխելը, փոխանցելը, թաքցնելը կամ ստանալը համարվում է «մարդկանց առևտուր» նույնիսկ այն դեպքում, եթե դրանք կապված չեն սույն հոդվածի «ա» ենթակետում նշված ներգործության միջոցներից որևէ մեկի կիրառման հետ:

դ) «երեխա» նշանակում է ցանկացած անձ, որի 18 տարին չի լրացել:

Հայաստանի Հանրապետությունը 2005 թվականի մայիսի 16-ին ստորագրել և 2008 թվականի ապրիլի 14-ին վավերացրել է մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի մասին Եվրոպայի խորհրդի կոնվենցիան: Կոնվենցիան նպատակ ունի կանխարգելել մարդկանց շահագործումը (թրաֆիքինգը) անկախ վերջինիս դրսևորման ձևից և բնույթից, պաշտպանել թրաֆիքինգի գոհերի իրավունքները, ապահովել մարդկանց շահագործման փաստերի առնչությամբ հարուցված քննությունների և քրեական հետապնդումների արդյունավետությունը, ինչպես նաև խթանել միջազգային համագործակցությունը մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի ոլորտում:

Ուլքե՞ր են հիմնականում դառնում թրաֆիքինգի զոհեր:

Մարդկանց թրաֆիքինգի զոհեր կարող են դառնալ ինչպես կանայք և երեխաները, այնպես էլ տղամարդիկ: Հիմնականում թրաֆիքինգի ենթարկվում են այն մարդիկ կամ խմբերը, որոնց կենսամակարդակը ցածր է լինում մինչև նրանց՝ մարդկանց առևտրի զոհ դառնալը: Գենդերային անհավասարությունը, ավանդաբար շարունակվող արական սեռի գերիշխումը նույնպես նպաստում է մարդկանց առևտրի զարգացմանը: Աղքատությունից և գենդերային անհավասարությունից բացի՝ հաջորդ կարևոր ռիսկի գործոն է համարվում երիտասարդ լինելը:

Ինչու՞ են երիտասարդները դառնում թրաֆիքինգի զոհ:

- ***Բարձրագույն կրթություն ունենալը դառնում է չափանիշ, որի համար պետք է վճարել:*** Մի կողմից բարձրագույն կրթությունը հանդիսանում է նախադրյալ, որի շնորհիվ հեշտ է գտնել աշխատանք ըստ մասնագիտության, մյուս կողմից՝ բարձրագույն կրթության անվճար տեղերի քանակը պակաս է վճարովի տեղերի համեմատ: Մեծամասամբ, ֆինանսական վիճակը թույլ չի տալիս միաժամանակ գոյություն պաշտպանել և վճարել ուսման համար:
- ***Գործազրկությունը երիտասարդների շրջանում:*** Հայաստանում շատ են 18-25 տարեկան գործազուրկ երիտասարդները, որոնք չեն կարողանում աշխատանք գտնել՝ չնայած իրենց մեծ ցանկությանն ու աշխատասիրությանը: Պատճառներից մեկը նախնական աշխատանքային փորձի առկայության պահանջն է, որը ներկայացվում է գործատուի կողմից:
- ***Պաշտոնների սեռական տարանջատումը և խտրականությունը աշխատանքի շուկայում:*** Ընդհանուր առմամբ հետազոտությունները ցույց են տվել, որ աշխատող կանանց թիվը անհամեմատ ցածր է աշխատող տղամարդկանց

թվից: Դա բացատրվում է նրանով, որ շատ գործատուներ նախընտրում են աշխատանքի վերցնել տղամարդկանց, այլ ոչ թե կանանց, քանի որ նրանց կարծիքով հղի կանայք և մայրերը չեն կարող անհրաժեշտ չափով նվիրվել աշխատանքին: Ելնելով ավանդական մտածելակերպից, ենթադրվում է, որ եթե երեխան հիվանդանում է, ապա նրա հետ տանը մնում է մայրը և ոչ թե հայրը:

- *Հասարակության մեջ երիտասարդների և անչափահասների անբարոյականացում:* Արևմտյան զարգացած երկրներում հնարավոր է, որ սա ավելի լուրջ խնդիր է, քան այլ երկրներում: Անչափահասները, երիտասարդ կանայք՝ որպես սեքսուալ օբյեկտներ, ցուցադրվում են գովազդներում, ֆիլմերում և երաժշտական տեսահոլովակներում: Անչափահասների՝ այդ տեսքով հանդես գալը զանգվածային լրատվական միջոցներում ի վերջո հանգեցնում է նրան, որ սեռական հարաբերությունները ավելի երիտասարդների հետ համարվում են բնական, իսկ դա էլ իր հերթին նպաստում է երեխաների և բավականին երիտասարդ մարմնավաճառների պահանջարկի աճին և սեքս-բիզնեսի զարգացմանը:
- *Կախվածություն թմրանյութերից, ալկոհոլից, մոլախաղերից:* Երիտասարդ թմրամոլները, ալկոհոլամոլները կամ խաղամոլները հեշտությամբ են դառնում մարդկանց առևտրի զոհեր և անմիջապես ծուղակն են ընկնում, քանի որ նրանց վրա հեշտ է ազդել:
- *Կիրառվող նորմերի հակասություն՝ ուղղված երիտասարդներին և նրանց իրական հնարավորություններին:* Այս երևույթի հետևանքով հասարակությունը վերածվում է այսպես կոչված «սպառող» հասարակության, և շատ հաճախ զանգվածային լրատվամիջոցներում, գովազդներում և ֆիլմերում գովազդվում է երիտասարդների կյանքի այնպիսի կենսակերպը, որը գերազանցում է ներկայումս նրանց համար ստեղծված միջին հնարավորությունները:
- *Որոշ խմբերի սոցիալական մեկուսացումը:* Ինչպես

անօթևան երեխաները, այնպես էլ այն երեխաները, որոնք հեռացել են մանկատներից և փորձում են ինքնուրույն կյանք սկսել, պատկանում են ռիսկի խմբին, քանի որ նրանք չունեն անհրաժեշտ սոցիալական կապեր և աջակցություն: Կարելի է շատ հեշտությամբ շահել նման երեխաների վստահությունը և չարաշահել այն, եթե նրանք չունեն մշտական բնակավայր և գուրկ են ընտանիքի կամ մեծերի օգնությունից:

- *Լրացուցիչ դժվարություններ, որոնց հետ բախվում են հեռավոր մարզերում կամ գյուղերում բնակվող երիտասարդները:* Մարզերում կամ գյուղերում ապրող երիտասարդների մեծ մասը չունի կապեր՝ բարձր վարձատրվող աշխատանք գտնելու համար:
- *Ոչ լիարժեք կանխարգելող աշխատանքներ՝ ուղղված մարդկանց առևտրի դեմ, որոնք անցկացվում են ուսումնական հաստատություններում կամ զանգվածային լրատվամիջոցների օգնությամբ:* Երիտասարդները հաճախ միամիտ են և շատ լավատեսորեն տրամադրված: Երիտասարդները չափից դուրս վստահ են իրենց ուժերի վրա, հավատում են, որ կարող են կառավարել իրենց անզամ նոր և անծանոթ իրավիճակում: Պատահում է, որ երիտասարդները բավականաչափ իրազեկված չեն աշխատանքի հետ կապված այն վտանգների մասին, որոնք առկա են օտար երկրում առանց օրինական աշխատանքի թույլտվության կամ առանց աշխատանքային պայմանագրի աշխատելիս:

Որո՞նք են մարդկանց թրաֆիքինգը բնութագրող տարրերը:

Մարդկանց թրաֆիքինգը բաղկացած է երեք հիմնական տարրերից՝

գործողություն՝ մարդկանց հավաքագրելը, տեղափոխելը, փոխանցելը, թաքցնելը կամ ստանալը.

եղանակ՝ ուժի սպառնալիք կամ դրա կամ հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառում, առևանգում, խարդախություն, խաբեություն, իշխանությունը կամ վիճակի խոցելիությունը չարաշահելը կամ ուրիշ անձի կողմից վերահսկվող անձի համաձայնությունն ստանալու համար վճարումների կամ շահերի ձևով կաշառելը.

նպատակ՝ շահագործում, որը նվազագույնը ներառում է այլ անձանց մարմնավաճառության մեջ ներգրավելը կամ սեռական շահագործման այլ ձևերը, հարկադիր աշխատանքը կամ ծառայությունները, ստրկությունը կամ ստրկությանը համանման սովորույթները, անազատ վիճակը կամ մարմնի մասերը կորզելը:

Մարդկանց թրաֆիքինգը վերը նշված երեք տարրերի ամբողջությունն է, այլ ոչ թե դրանցից որևէ մեկը՝ մյուսներից առանձին: Օրինակ, մարդկանց «թաքցնելը» (գործողություն), որը ներառում է «սպառնալիք կամ ուժի գործադրում» (միջոց)՝ «հարկադիր աշխատանքի» համար (նպատակ), այնպիսի վարքագիծ է, որը պետք է որակվի որպես մարդկանց թրաֆիքինգ: Նմանապես, անձանց հավաքագրումը (գործողություն) խաբեության միջոցով (եղանակ)՝ մարմնավաճառության մղելու համար (նպատակ), նույնպես պետք է դիտվի որպես մարդկանց թրաֆիքինգ:

Հետևաբար, մարդկանց թրաֆիքինգի դեպքում պետք է միաժամանակ առկա լինեն երեք կատեգորիաներից յուրաքանչյուրի տարրերից որևէ մեկը (գործողություն, եղանակ, նպատակ): Սակայն երեխաների շահագործման դեպքում առկա է մի բացառություն. Արձանագրության 3-րդ հոդվածի «գ» ենթակետով սահմանված հավաքագրումը, տեղափոխումը, փոխանցումը, թաքցնելը կամ ընդունելը պետք է դիտվի որպես մարդկանց թրաֆիքինգ,

եթե անգամ այդ գործողությունը չի կատարվել նույն հոդվածի «ա» ենթակետում թվարկված միջոցներից որևէ մեկի օգտագործմամբ:

Ինչպե՞ս են հանցագործները շահագործում և վերահսկում իրենց զոհերին:

Հանցագործների հիմնական նպատակը զոհերի երկարատև շահագործումից գերշահույթ ստանալն է, հետևաբար նրանք ձգտում են ամեն գնով պահպանել իրենց «ներդրումները», այն է՝ թույլ չտալ, որպեսզի զոհերը ընդդիմանան կամ փախչեն: Չոհերին հսկողության տակ պահելու տարբեր մեխանիզմներ կան, որոնք կիրառվում են առանձին կամ համադրությամբ:

Դրանք են՝

Պարտապանի ստրկացում

Չոհից պահանջվում է վերադարձնել այն գումարը, որը ծախսվել է նրա տեղափոխման, սննդի, կացարանի վրա, սակայն պարտքը մարվելու փոխարեն աճում է և զոհը չի կարողանում ազատվել շահագործումից:

Մեկուսացում, փաստաթղթերի առգրավում

Առգրավելով զոհերի ինքնությունը հաստատող փաստաթղթերը և նրանց փակի տակ պահելով՝ հանցագործները հնարավորություն չեն տալիս իրենց զոհերին վերադառնալ իրենց ծագման երկիրը կամ մեկնել այլ վայր:

Մարդկանց շահագործողներն իրենց զոհերին հայտնում են նաև, որ իրենք համագործակցում են ոստիկանության հետ և իմաստ չունի դիմել ոստիկանների օգնությանը:

Փողի և փաստաթղթերի բացակայությունը, վախը իրավապահ մարմինների հանդեպ, օտար երկրում անօրինական կերպով գտնվելը, ամոթը և մեկուսացումը այն մեխանիզմներն են, որոնք կիրառվում են զոհերին իրենց շահագործողներից կախման մեջ դնելու, փախչելուց և իրավապահ մարմիններից օգնություն հայցելուց հրաժարվելու համար:

Բռնություն և վախ

Մարդկանց շահագործողներն իրենց զոհերին հնազանդ պահելու համար նրանց բռնաբարում են, ենթարկում ծեծի և խոշտանգումների, կախվածության մեջ են դնում թմրանյութերից, մեկուսացնում մյուս զոհերից, զրկում են հացից և ջրից, սպառնում են պատմել նրանց հարազատներին նրանց՝ մարմնավաճառությամբ զբաղվելու մասին և այլն:

Չոհերի հարազատներին վնասելու սպառնալիքներ

Հանցագործները զոհերի ընտանիքների անդամների վերաբերյալ տեղեկություններ են հավաքում և սպառնում են վնասել նարնց, եթե զոհերը չենթարկվեն կամ փորձեն փախչել:

Ինչպե՞ս են զոհերը կարողանում փրկվել:

Թրաֆիքինգի զոհերը հիմնականում ազատվում են ստրկական վիճակից *նստիկանության օպերատիվ միջոցառումների, հաճախորդների կամ քաղաքացիների օգնության, կամ ինքնուրույն փախուստ կազմակերպելու և իրականացնելու* շնորհիվ:

Ինչպե՞ս խուսափել թրաֆիքինգի զոհ դառնալուց

- Խուսափեք պատահական կամ ծանոթ մարդկանց՝ արտասահմանում աշխատելու, սովորելու, ամուսնության գայթակղիչ առաջարկներից: Ոչ մի դեպքում մի՛ վստահեք նրանց ձեր փաստաթղթերը:
- Արագ, հեշտ և մեծ գումար վաստակելը, որպես կանոն իրականությանը չի համապատասխանում: Ավելի իրատեսական մտածեք:
- Ամմիջապես մի՛ արձագանքեք արտասահմանում աշխատանքի տեղավորման, ուսուցման կազմակերպման, ամուսնության վերաբերյալ քաղաքի (գյուղի) ամենատարբեր վայրերում փակցված, թերթերում, համացանցում տեղադրված հայտարարություններին: Դրանք ճշգրտման և հստակեցման կարիք ունեն:

- Մանրամասն հետաքրքրվեք հրավիրող արտասահմանյան ընկերությունների և տեղական միջնորդ գործակալությունների (տուրիստական, ամուսնական, աշխատանքային, ուսումնական) օրինական գործունեության մասին:
- Համացանցում գտե՛ք հրավիրող կազմակերպության հասցեն, խորհրդակցե՛ք մարդկանց շահագործման դեմ պայքարի հարցերով զբաղվող կազմակերպությունների ներկայացուցիչների հետ¹:
- Արտասահմանում ոչ մեկից կասկածելի նվերներ մի՛ վերցրե՛ք: Կարիք չկա որևէ մեկի նկատմամբ պարտավորվածություն ունենալ:

Եթե դուք պատրաստվում եք պայմանագիր կնքել արտասահմանում աշխատելու կամ սովորելու նպատակով.

- Եթե դուք պատրաստվում եք աշխատել կամ սովորել արտերկրում, պայմանագիրը կնքե՛ք Հայաստանում, այլ ոչ թե արտասահմանյան երկիր գնալուց հետո:
- Հոգացե՛ք այն մասին, որպեսզի պայմանագիրը կազմված լինի ձեր մայրենի և կամ էլ ձեզ հասկանալի լեզվով, որպեսզի դուք հասկանաք աշխատանքի բոլոր մանրամասներն ու պայմանները:
- Անմիջապես մի ստորագրե՛ք պայմանագիրը: Այն վերցրե՛ք ձեզ հետ, հանգիստ պայմաններում վերընթերցե՛ք, ցույց տվե՛ք մասնագետներին:
- Ուշադրություն դարձրե՛ք, որպեսզի ձեր ապագա աշխատանքի (ուսուցման) պայմանները, տեղը, ժամանակը, աշխատավարձի չափը հստակ ձևակերպված լինեն պայմանագրում:
- Եթե պայմանագրի պահանջները ձեզ չեն բավարարում, մի՛ ստորագրե՛ք այն:

---

¹ Տե՛ս հավելվածում:

- Ուշադիր եղեք, որ պայմանագիրը ստորագրված լինի կազմակերպության տնօրենի կողմից: Եթե այն ստորագրված է այլ պաշտոնակատարի՝ փոխտնօրենի, փոխնախագահի կամ մեկ այլ անձի կողմից, պահանջեք, որ պեսզի ձեզ տրամադրեն պայմանագիր կնքելու իրավասությունները հաստատող փաստաթղթեր՝ տնօրենի հրաման, լիազորագիր (նոտարի հաստատմամբ, կնիքի առկայությամբ):
- Ստորագրված պայմանագիրը պատճենահանեք (ցանկալի է բոլոր փաստաթղթերը) և թողեք հարազատների, մտերիմների մոտ:

Ինչպիսի՞ն են թրաֆիքինգի հետևանքները գոհերի համար:

Թրաֆիքինգի հետևանքները մարդկանց առևտրի գոհերի համար խիստ բացասական են: Անգամ եթե գոհին հաջողվում է դուրս գալ այդ վտանգավոր ցանցից և տուն վերադառնալ, թրաֆիքինգի հիմնախնդիրները դրանով չեն ավարտվում: Մինչև բնականոն կյանքի անցնելը թրաֆիքինգի գոհերը պետք է վերականգնվեն նվաստացման, անտարբեր վերաբերմունքի, ֆիզիկական և հոգեբանական բռնությունների հետևանքներից:

Տուն վերադառնալուց հետո թրաֆիքինգի գոհերը հաճախ ստիպված են լինում բախվել ոչ միայն բնակարանի, աշխատատեղի բացակայության, դրամական դժվարությունների հետ, այլև տագնապել իրենց և իրենց հարազատների կյանքի ու անվտանգության համար:

Թրաֆիքինգի գոհերը հաճախ ունենում են լուրջ խնդիրներ՝ առողջության հետ կապված: Աշխատելով և ապրելով խիտ բնակեցված շինություններում և հակահիգիենիկ պայմաններում՝ նրանք հեշտությամբ վարակվում են ինֆեկցիոն հիվանդություններով, մշտական կիսաքաղց վիճակը հանգեցնում է մարսողու-

թյան խնդիրների, ստամոքսի խոցերի, թափվում են ատամները: Ծանր ու երկարատև աշխատանքը առաջացնում է սիրտ-անոթային համակարգի, ողնաշարի հիվանդություններ: Հաճախ ենթարկվելով բռնության ու ծեծի՝ զոհերն ունենում են ներքին օրգանների վնասվածքներ: Այս տեսակետից հատկապես տուժում են մարմնավաճառները, որոնց «ապրանքային» տեսքը չվնասելու համար հարվածում են մարմնի հենց այն մասերին, որտեղ գտնվում են ներքին օրգանները: Հաճախ սեռական բռնության զոհերը տառապում են սեռական ճանապարհով փոխանցվող անբուժելի հիվանդություններով (ՉԻԱՀ/ՄԻԱՎ):

Թրաֆիքինգի զոհերն ունենում են նաև բավականին լուրջ հոգեբանական խնդիրներ: Հաճախ նկատվում են հասարակության մեջ նրանց մարզինալացման դեպքեր, նրանք չեն ցանկանում խոսել իրենց հետ պատահածի մասին, կամ էլ ստում են ու ձևացնում՝ կարծես թե ոչինչ չի եղել: Մարդկանց առևտրի շատ զոհեր ապրում են մշտական վախի ու սարսափի մեջ, որ ինչ-որ մեկը իրենց նկատմամբ բռնություն կցուցաբերի, նրանք չեն կարողանում թուլանալ և հանգստանալ, անվստահությամբ են վերաբերվում մյուս մարդկանց: Քիչ չեն դեպքերը, երբ նրանք ընկնում են դեպրեսիայի մեջ, նրանց հանգիստ չի տալիս կյանքին վերջ տալու միտքը: Ինչպես մարմնավաճառությամբ զբաղվելիս, այնպես էլ դրանից հետո մնան կանանց զայրույթի օբյեկտը, որքան էլ տարօրինակ թվա, հենց իրենք են լինում և պատահական չէ, որ նրանք հաճախ են իրենց վնասում և խեղում: Ինքնասպանությունների դեպքերը և փորձերը մարմնավաճառների շրջանում գերազանցում են սովորական մարդկանց մոտ նկատվող ինքնասպանությունների թվին:

Քիչ չեն դեպքերը, երբ սեռական շահագործման զոհերը տառապում են հետտրավմատիկ սթրեսային համախտանիշով, որի դեպքում նրանց մոտ դրսևորվում են՝

- տրավմատիկ իրավիճակը վերապրելու հակում՝ հաճախ կրկնվող հիշողություններ և մոձավանջներ, ապրած տրավմայի մասին մտածելու և խոսելու ցանկության խստաբացակայություն, տրավմայով պայմանավորված

զգացմունքների ժխտում, բացասական իրավիճակի հետ կապված հանգամանքների վերհիշման անկարողություն:

- անտարբերություն և ինքնամեկուսացում՝ նախկինում ուրախություն և բավարարվածություն պատճառող գործունեության նկատմամբ հետաքրքրության կորուստ, մյուս մարդկանցից մեկուսացած ու անջատված լինելու զգացում, հուզական անզգայություն («բթություն») և հարազատների նկատմամբ սիրո անկարողություն, ապագա չունենալու զգացողություն:
- նյարդայնություն՝ քնի խանգարում, մակերեսային և ընդհատվող քուն, բարձր գրգռվածություն, անվերահսկելի զայրույթի պոռթկումներ, դժվարություններ կապված ուշադրության կենտրոնացման հետ, մշտական զգուշավորություն:

Ինչպե՞ս աջակցել թրաֆիքինգի ենթարկված անձանց:

Թրաֆիքինգից տուժած մարդիկ, վերադառնալով տուն, բախվում են բազմաթիվ խնդիրների, ունենում են շատ դժվարություններ: Ավելին, համապատասխան աջակցության և հնարավորությունների բացակայությունը հանգեցնում է այն բանին, որ նրանցից ոմանք նորից են ենթարկվում բռնության և շահագործման, ընդհուպ՝ կրկին թրաֆիքինգի շրջապտույտի մեջ ընկնելը:

Որպես ուղենիշ ունենալով կարևոր այն սկզբունքը, որ թրաֆիքինգից տուժած անձինք կարիք ունեն ըմբռնման և կարեկցանքի և ոչ մի դեպքում չպետք է դատապարտվեն կամ հետապնդվեն, նրանց աջակցող ծրագրերը և ծառայությունները պետք է առաջնորդվեն տրամաբանորեն ուղղորդվող և իրար հաջորդող գործողությունների հետևյալ շղթայով՝

- թրաֆիքինգի գոհի հայրենադարձության կազմակերպում, դիմավորում օդանավակայանում, անհրաժեշտության դեպքում տուժածի ուղեկցում ողջ ուղևորության ընթացքում,

- անձի պաշտպանության ապահովում,
- սոցիալական, հոգեբանական, բժշկական օգնության կազմակերպում,
- իրավական օգնություն,
- փաստաթղթերի վերականգնում,
- օգնություն կրթական հաստատությունում (դպրոց, բուհ) վերականգնվելու և ուսումը շարունակելու հարցում,
- մասնագիտական հմտությունների ուսուցում կամ օգնություն՝ ձեռք բերելու նոր մասնագիտություն,
- օգնություն գոհին՝ վերադառնալու աշխատաշուկա,
- այլ օգնություն՝ պայմանավորված անձի անհատական պահանջներով:

Թրաֆիքինգի դեմ պայքարի ոլորտում Միգրացիայի միջազգային կազմակերպության կարևորագույն դերը անմիջական աջակցությունն է թրաֆիքինգի զոհերին: ՄՄԿ-ը միակ միջազգային միջկառավարական կազմակերպությունն է, որը տարբեր երկրներում իր գրասենյակների ցանցի միջոցով իրականացնում է թրաֆիքինգի զոհերի նույնականացումն ու տեղափոխումը՝ վերադարձը: Մինչ օրս թրաֆիքինգի զոհերի նույնականացման համար օգտագործվում է ՄՄԿ-ի կողմից մշակված հարցաշարը: Թրաֆիքինգի զոհերի անմիջական օգնությունն ընդգրկում է.

- ապահով վայրում կացարանի տրամադրում
- բժշկական, հոգեբանական, սոցիալական աջակցություն
- հմտությունների զարգացում ու միջին մասնագիտական պրոֆ-տեխնիկական ուսուցում
- աջակցություն վերաինտեգրման գործում
- ապահով ու արժանավայել կերպով դեպի հայրենիք կամավոր վերադարձի կամ ծայրահեղ դեպքերում՝ երրորդ երկրներում վերաբնակեցման հնարավորությունների ընձեռում
- հատուկ պաշտպանության ապահովում անչափահաս զոհերին:

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԻՎԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԱՌԱՋԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՅՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ԵՎ ՀՅՈՒՊԱՏՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ**

Արաբական Միացյալ Էմիրություններ

Embassies District, 24 Al Karamah Str.,
Zone N2, P.O. BOX 6358, Abu Dhabi, UAE
Հեռախոս՝ (971-2) 4444196, Ֆաքս՝ (971-2) 4444197
Էլ. փոստ՝ armemiratesembassy@mfa.am

Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետություն

4, Nussbaumallee, 14050, Berlin, Germany
Հեռախոս՝ (49-30) 405091-0/13/14/15/20,
Ֆաքս՝ (49-30) 405091-25
Հյուպատոսական բաժին. հեռ՝ (49-30) 405091-16
Էլ. փոստ՝ armgermanyembassy@mfa.am

Իտալիայի Հանրապետություն

174, Via dei Colli della Farnesina, 00194 Rome, Italy
Հեռախոս՝ (39-06) 3296638, Ֆաքս՝ (39-06) 3297763
Էլ. փոստ՝ embarmit@tin.it

Կանադա

7, Delaware Avenue, Ottawa, ON, K2P OZ2, Canada
Հեռախոս՝ (1-613) 2343710, Ֆաքս՝ (1-613) 2343444
Էլ. փոստ՝ armcanadaembassy@mfa.am
Հյուպատոսական բաժին.
Էլ.փոստ՝ armconsottawa@mfa.am

Խորվաթիայի Հանրապետություն

Նստավայրը՝ Աթենք

Կիպրոսի Հանրապետություն

Նստավայրը՝ Աթենք

Մլովենիայի Հանրապետություն

Նստավայրը՝ Աթենք

Հունաստանի Հանրապետություն

95, Konstantinou Paleologou Ave.,
Khalandri 15232, Athens, Greece
Հեռախոս՝ (30210) 6831130,
Ֆաքս՝ (30210) 6831183
Էլ. փոստ՝ armemb@otenet.gr, armstaff@otenet.gr

Հյուպատոսական բաժին.
հեռ.՝ (30210) 6831145
Ֆաքս՝ (30210) 6831807,
Էլ.փոստ՝ armcons@otenet.gr

Նիդերլանդների Թագավորություն

Նստավայրը՝ Բրյուսել

Հունգարիայի Հանրապետություն

Նստավայրը՝ Վիեննա

Սլովակիայի Հանրապետություն

Նստավայրը՝ Վիեննա

Չեխիայի Հանրապետություն

Արտակարգ և լիազոր դեսպան
Նստավայրը՝ Վիեննա
60/28, Narodni, Prague 1, Czech Republic
Հեռախոս՝ (420) 221105388, 221105367
Էլ.փոստ՝ a.voskanian@upcmail.cz, a.voskanian@mfa.am

Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետություն

9-2-62, Ta Yuan Diplomatic Compound, Beijing 100600, PRC
Հեռախոս՝ (86-10) 65325677,
Ֆաքս՝ (86-10) 65325654
Էլ. փոստ՝ armchinaembassy@mfa.am

Ռուսաստանի Դաշնություն

2, Armianskiy Pereulok, 101000 Moscow , Russia
Հեռախոս՝ (7-495) 6241269,
Ֆաքս՝ (7-495) 6244535
Էլ. փոստ՝ incom@armem.ru, www.armem.ru

**ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՅԶՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ**

ՄԻԳՐԱՅԻԱՅԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ (IOM)

Գրասենյակ՝ Պետրոս Ադամյան փող. 14

Աշխատանքային օրերը և ժամերը.

երկուշաբթի - ուրբաթ 9.00-17.30

Հեռախոս՝ 58-56-92, 54-33-75, 58-37-86

Ֆաքս՝ 54-33-65

Էլ. փոստ՝ iom@arminco.com

**ՄԻԱՎՈՐՎԱԾ ԱԶԳԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ
ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ (UNDP)**

Գրասենյակ՝ Պետրոս Ադամյան փող., 14

Աշխատանքային օրերը և ժամերը.

երկուշաբթի – ուրբաթ 9.00 - 18.00

Հեռախոս՝ 56-60-73, ֆաքս՝ 54-38-11

Էլ.փոստ՝ registry.am@undp.org

**ՄԻԱՎՈՐՎԱԾ ԱԶԳԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ
ՓՈԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԱՐՑԵՐՈՎ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՀԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐԻ
ԳՐԱՄԵՆՅԱԿ (UNHCR)**

Գրասենյակ՝ Պետրոս Ադամյան փող., 14

Աշխատանքային օրերը և ժամերը.

երկուշաբթի - ուրբաթ 9.00 - 17.30

Հեռախոս՝ 56-47-71, 54-84-92

Ֆաքս՝ 56-78-17, Էլ. փոստ՝ armye@unhcr.org

**ՄԻԱՎՈՐՎԱԾ ԱԶԳԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ (UNICEF)**

Գրասենյակ՝ Պետրոս Ադամյան փող., 14

Աշխատանքային օրերը և ժամերը.

երկուշաբթի-ուրբաթ 9.00-18.00

Հեռախոս՝ 58-01-74, 58-05-16, 52-35-46, 56-64-97, 54-38-09

Ֆաքս՝ 54-38-10

Էլ.փոստ՝ Yerevan@unicef.org

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԵՎ ԿԱՐՄԻՐ ՄԱՀԻԿԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՖԵԴԵՐԱՑԻԱՅԻ ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ (IFRC)

Գրասենյակ՝ Պարոնյան փող., 21
Աշխատանքային օրերը և ժամերը.
երկուշաբթի – ուրբաթ 9.00 - 17.30
Հեռախոս՝ 53-94-43, Ֆաքս՝ 53-92-17

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵԻ ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ (ICRC)

Գրասենյակ՝ Նաիրի Չարյան փող., 73/1
Աշխատանքային օրերը և ժամերը.
երկուշաբթի - ուրբաթ 9.00 - 18.00
Հեռախոս՝ 29-74-15, 29-74-16, 29-74-17, 29-74-18,
29-76-35, 29-76-36, 29-76-37, 29-76-38
Ֆաքս՝ 29-74-20
Էլ.փոստ՝ erevan.ere@icrc.org

ԵՎՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԻ ԳԼԽԱՎՈՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻ ՀԱՏՈՒԿ ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒՅՉԻ ԳՐԱՄԵՆՅԱԿ (SRSGCE)

Գրասենյակ՝ Վազգեն Սարգսյան 26/1, Էրեբունի Պլազա
Բիզնես կենտրոն, 6-րդ հարկ
Աշխատանքային օրերը և ժամերը.
երկուշաբթի – ուրբաթ 9.00 - 18.00
Հեռախոս՝ 54-63-22, 54-63-26, 54-63-28, 54-63-29
Ֆաքս՝ 54-63-19
Էլ. փոստ՝ coe.yerevan@coe.int
www.coe.am

“PEOPLE IN NEED”

Չեխական կազմակերպության հայաստանյան մասնաճյուղ

Գրասենյակ՝ ՀՀ, ք. Երևան, Արաբկիր 41 փ., 3/1 օտ
Աշխատանքային օրերը և ժամերը.
երկուշաբթի-ուրբաթ 10:00-19:00
Հեռախոս՝ (010)259-269
Կայք՝ www.stopchildtrafficking.am

ԹՐԱՖԻԲԻՆԳ
(ՄԱՐԴԿԱՆՑ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄ)

Գրքույկ ծնողների համար

Հեղինակ՝ Նունե Ասատրյան
Համակարգչային էջադրում՝ Լուսինե Յավրոյանի
Շապիկի ձևավորում՝ Վահան Հարությունյանի

Չափսը՝ 60x80 1/16: Ծավալը՝ 1.5 տպ. մամուլ:
Տպագրությունը՝ օֆսեթ: Թուղթը՝ օֆսեթ:
Տպաքանակը՝ 60000 օրինակ:

Տպագրված է «ՎԱՐԳ ՀՐԱՏ» ՍՊԸ-ի տպարանում
Հասցե՝ ք. Երևան, Ն. Ջարյան 22
Հեռ.՝ 25-15-98
E-mail: vardhrat@mail.ru

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

**IOM International Organization for Migration
OIM Organisation Internationale pour les Migrations
OIM Organización Internacional para les Migraciones**